

Folkhälsomyndigheten

Återredovisning av länsstyrelsernas arbete
enligt alkohol- och tobakslagstiftningen samt
bedömning av kommunernas tillsyn 2016.

Innehåll

Sammanfattning	1
Bakgrund.....	2
Syfte och frågeställningar	3
Metod.....	4
Resultatredovisning	5
Alkohol	5
1. Organisation	5
2. Operativ tillsyn	6
3. Tillsynsvägledning.....	8
4. Länsstyrelsernas bedömning av kommunens tillsyn enligt alkohollagen.....	10
Tobak.....	12
1. Organisation	12
2. Operativ tillsyn	13
3. Tillsynsvägledning.....	16
4. Länsstyrelsernas bedömning av kommunens tillsyn enligt tobakslagen.....	18
Jämförande statistik 2011-2016	20
Diskussion	24
Hur har länsstyrelserna utövat sin tillsyn under 2016?.....	24
Vad blev resultatet av länsstyrelsernas tillsynsarbete?	25
Hur har länsstyrelserna bedömt kommunernas tillsynsarbete?	26
Bilagor.....	27
1. Frågeställningar.....	27
2. Stadigvarande serveringstillstånd per län 2011-2016.....	29

Sammanfattning

Folkhälsomyndigheten redovisar årligen länsstyrelsernas tillsyn enligt alkohollagen och tobakslagen. Redovisningen beskriver länsstyrelsernas arbete på området samt en bedömning av kommunernas tillsyn. Uppgifter till årets redovisning har hämtats från länsrapportsenkäten. För att följa utvecklingen på området redovisas även data för perioden 2011-2016.

I rollen som tillsynsmyndighet på regional nivå ingår för länsstyrelserna att granska och följa upp kommunernas alkohol- och tobakstillsyn. Dessutom ska länsstyrelserna lämna råd och stöd till kommunerna samt främja samverkan. Syftet och frågeställningar i redovisningen kommer att belysas i slutet av redovisningen under avsnittet för diskussion.

När det gäller länsstyrelsernas alkohol- och tobakstillsyn konstaterar Folkhälsomyndigheten följande:

- Länsstyrelserna har ett strukturerat arbetssätt för tillsyn av kommunernas arbete via tillsynsplaner, tillsynsformulär och en gemensam tillsynsmetod.
- Den totala arbetstiden (årsarbetskrafter) för tillsyn har minskat för länsstyrelserna.
- De operativa tillsynsinsatserna över kommunens verksamhet har minskat.

Resultatet av länsstyrelsernas tillsyn visar att kommunerna brister, framför allt genom en alltför låg tillsynsfrekvens samt bristande handläggning och dokumentation. Många länsstyrelser har bedömt sina kommuner som ej godkända på ovan nämnda grunder. Kommunernas benägenhet att åtgärda brister som påtalats vid tillsyn bedöms ha minskat de senaste åren och Folkhälsomyndigheten kommer att följa utvecklingen.

En förutsättning för en hög kvalitet i tillsynsarbetet är att tillsynshandläggare har kunskaper om förvaltningslagstiftning, ekonomisk granskning samt tillsynsmetodik vid operativ tillsyn. Folkhälsomyndigheten noterar i denna redovisning brister i ovan nämnda kunskapsområden. Behov av kunskap och vägledning går alltså utöver alkohollagen och tobakslagen. På tobaksområdet lyfts även behov av vägledning kopplat till nyligen genomförda ändringar i tobakslagen.

Folkhälsomyndigheten konstaterar att det ligger ett ansvar på länsstyrelserna att med de totalt 12 miljoner kronor som beviljats i statliga utvecklingsmedel för förstärkt tillsyn, utveckla arbetet med alkohollagen och tobakslagen utifrån befintliga behov. Arbetet kan och bör ske i samråd med den nationella myndigheten.

Bakgrund

Folkhälsomyndigheten är central tillsynsmyndighet enligt alkohollagen och tobakslagen. I uppdraget ingår uppföljning av de operativa tillsynsmyndigheterna på regional- och lokal nivå. Enligt 6 § i förordning (2012:606) om samordning inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdet m.m.¹ ska länsstyrelserna årligen redovisa hur de utövat sin tillsyn enligt alkohollagen och tobakslagen.

Länsstyrelserna ska till Folkhälsomyndigheten uppge vilka åtgärder de vidtagit för att övervaka och stödja den tillsyn som kommunerna bedriver, samt resultatet av detta arbete. Länsstyrelserna ska även redovisa en bedömning av kommunernas tillsynsarbete. Som vägledning för denna bedömning har Folkhälsomyndigheten tagit fram nationella bedömningskriterier för kommunens arbete med alkoholtillsyn² och tobakstillsyn³

Återredovisningen ger en bild av hur länsstyrelserna utövat sin tillsyn under 2016 inklusive länsstyrelsernas bedömning av kommunernas tillsyn.

Folkhälsomyndigheten har i denna redovisning inhämtat uppgifter/data från länsstyrelserna via den årliga länsrapportsenkäten⁴.

Återredovisningen lämnas till Socialdepartementet den 1 maj 2017.

---

¹ <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2012606-om-samordning-inom-sfs-2012-606>

² <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/n/nationella-bedomningskriterier-for-alkoholtillsyn/>

³ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/n/Nationella-bedomningskriterier-for-tobakstillsyn/>

⁴ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/statistikdatabaser-och-visualisering/lansrapporten/>

Syfte och frågeställningar

Syftet är att beskriva och redovisa hur länsstyrelserna utövat sin tillsyn enligt alkohollagen (2010:1 622) och tobakslagen (1993:581), vilka åtgärder länsstyrelserna vidtagit för att övervaka och stödja den tillsyn kommunerna bedriver enligt nämnda lagar samt resultatet av detta arbete. Vidare redovisas länsstyrelsernas bedömning av kommunernas tillsyn.

Frågeställningarna som ligger till grund för redovisningen är:

1. Hur har länsstyrelserna utövat sin tillsyn?
2. Vilka åtgärder har länsstyrelserna vidtagit för att övervaka och stödja den tillsyn kommunerna bedriver?
3. Vad blev resultatet av länsstyrelsernas tillsynsarbete?
4. Hur bedömer länsstyrelserna kommunernas tillsynsarbete?

Metod

Folkhälsomyndigheten har till denna redovisning inhämtat uppgifter från länsstyrelserna genom länsrapportsenkäten, se Bilaga 1.

Redovisningen är indelad i fyra områden som sammantaget beskriver hur tillsynsarbetet genomförts, se nedan:

1. Organisation
2. Operativ tillsyn
3. Tillsynsvägledning
4. Bedömning av kommunens tillsyn

Hur länsstyrelserna valt att organisera arbetet är enligt Folkhälsomyndigheten en viktig faktor som tillsammans med länets storlek (yta) och antal tillsynsobjekt ger en bild av länsstyrelsernas förutsättningar. För att beskriva länsstyrelsernas arbete med alkohol- och tobakstillsyn är tillsynsfrekvens och omfattning av operativ tillsyn och tillsynsvägledning viktiga aspekter att ta hänsyn till.

Med operativ tillsyn menas här länsstyrelsernas granskning av kommunernas arbete inom området. I begreppet tillsynsvägledning omfattas i denna redovisning exempelvis vägledning till den operativa tillsynsmyndigheten (här: kommunen).

Nedan redovisas hur länsstyrelserna har utövat sin tillsyn enligt alkohollagen och tobakslagen, samt resultatet av arbetet. Det redovisade resultaten avser verksamhetsåret 2016. Ett län, Västernorrland, har inte besvarat ett antal frågor i länsrapportsenkäten, då de inte genomfört någon tillsyn under 2016. Två länsstyrelser (Dalarna och Uppsala) har reviderat tidigare inlämnade uppgifter avseende operativ tillsyn. På grund av tidsramarna för redovisningen har dessa revideringar inte beaktats.

Länsstyrelserna har uppmanats att bedöma sina kommuner enligt kategorierna godkänd respektive ej godkänd, där det senare innebär att det finns brister. För att genomföra bedömningen har länsstyrelserna uppmanats att som en del av sin bedömning, använda sig av de nationella bedömningskriterierna. För att kommunens tillsynsverksamhet ska bedömas som godkänd ska de lagstadgade kraven enligt kriterierna vara uppfyllda.

Statistik från 2011 och framåt redovisas separat för att belysa utvecklingen i ett nationellt perspektiv.

Resultatredovisning

Alkohol

1. Organisation

Redovisningen visar antalet sammanlagda årsarbetskrafter av egna medel inklusive utvecklingsmedel för förstärkt tillsyn per länsstyrelse. Samtliga län använder sig av tillsynsplaner och i 14 län är dessa beslutade på ledningsnivå. Tillsynsplanerna följs regelbundet upp varje år i de flesta län och i fem län sker uppföljningen två eller fler gånger/år. Tjugo länsstyrelser svarar att de vid tillsyn använder sig av tillsynsprotokoll.

Tabell 1. Årsarbetskrafter (åa) per länsstyrelse och tillsynsplan beslutad på ledningsnivå 2016.

Länsstyrelse	Antal kommuner	Årsarbetskrafter	Tillsynsplan ledningsbeslut
Västra Götaland	49	1,34	nej
Skåne	33	1	ja
Stockholm	26	1,5	ja
Värmland	16	0,65	ja
Dalarna	15	0,5	ja
Västerbotten	15	0,6	nej
Norrbotten	14	0,5	nej
Jönköping	13	0,38	ja
Östergötland	13	0,5	ja
Kalmar	12	0,3	nej
Örebro	12	0,7	ja
Gävleborg	10	0,6	nej
Västmanland	10	0,48	nej
Södermanland	9	0,34	ja
Jämtland	8	0,75	ja
Kronoberg	8	0,6	ja
Uppsala	8	0,21	nej
Västernorrland	7	0,34	ja
Halland	6	0,45	ja
Blekinge	5	0,25	ja
Gotland	1	0,3	ja
Riket	290	12,29	

2. Operativ tillsyn

Av de 20 länsstyrelser som genomfört operativ tillsyn har samtliga genomfört tillsyn i sina kommuner, men i varierad grad. Av redovisningen framgår att länsstyrelserna genomfört tillsyn av kommunens hela tillsynsverksamhet i 88 kommuner. Antalet kommuner som tillsynats i någon del var totalt 220 och antalet granskade nämnder där länsstyrelserna genomfört tillsyn av tillståndsprövning och servering var under året 31 st. Totalt har 3280 kommunala tillstånds-/ingripandebeslut och enskilda tillsynsärenden granskats av länsstyrelserna, se tabell 2.

Tabell 2. Länsstyrelsernas operativa tillsyn 2016.

Länsstyrelse	Antal kommuner som tillsynades i någon utsträckning	Antal kommuner där hela tillsynsverksamheten tillsynades	Antal nämnder där endast ett verksamhetsområde tillsynats		Tillsynade tillstånds-/ingripandebeslut och enskilda tillsynsärenden
			detaljhandel folköl	tillståndsprövning servering	
Västra Götaland	18	16	0	2	35
Skåne	33	8	3	3	180
Stockholm	26	1	16	1	1827
Värmland	16	8	3	0	122
Dalarna	8	5	5	3	110
Västerbotten	7	7	0	0	165
Norrbottn	9	3	3	3	31
Jönköping	8	6	0	0	8
Östergötland	13	1	1	1	25
Kalmar	11	1	0	11	98
Örebro	6	5	-	1	0
Gävleborg	10	1	-	1	180
Västmanland	10	5	0	0	30
Södermanland	9	2	0	0	28
Jämtland	8	4	4	4	6
Kronoberg	8	4	0	0	153
Uppsala	8	4	0	0	253
Västernorrland	-	-	-	-	-
Halland	6	3	0	0	14
Blekinge	5	3	0	0	1
Gotland	1	1	1	1	14
Riket	220	88	36	31	3280

Utfallet av länsstyrelsernas tillsyn visar sig bl.a. i de brister som framkommer vid granskningen. Tabell 3 visar antal kommuner som hade brister, brister som ledde till kritik samt brister som lett till allvarlig kritik.

På frågan om vilka områden som länsstyrelserna bedömer att kommunen har flest brister svarar nio länsstyrelser (Västra Götaland, Skåne, Norrbotten, Kalmar, Gävleborg, Västmanland, Jämtland Uppsala, Blekinge) att kommunernas brister är störst inom området tillståndsprovning. Sju länsstyrelser (Gotland, Halland, Jönköping, Kronoberg, Södermanland, Värmland, Östergötland,) uppger att de bedömer att deras kommuner främst har brister inom tillsyn över serveringsställen och två länsstyrelser (Stockholm, Örebro) uppger brister inom detaljhandel med folköl som det område där flest brister bedöms finnas.

Tabell 3. Antal kommuner per län som vid tillsyn haft brister 2016.

Länsstyrelse	Kommuner som hade brister	Brister som ledde till kritik	Brister som ledde till allvarlig kritik
Västra Götaland	18	16	1
Skåne	1	13	1
Stockholm	4	1	0
Värmland	1	1	-
Dalarna	0	-	-
Västerbotten	7	7	1
Norrbotten	3	2	1
Jönköping	6	0	0
Östergötland	1	-	-
Kalmar	-	1	-
Örebro	2	1	-
Gävleborg	1	-	-
Västmanland	3	1	0
Södermanland	6	2	0
Jämtland	2	-	-
Kronoberg	2	1	-
Uppsala	4	-	-
Västernorrland	-	-	-
Halland	2	1	0
Blekinge	3	-	-
Gotland	1	0	0
Riket	67	47	4

Länsstyrelserna framför att bristerna framförallt finns i mindre kommuner som inte har så många serveringsställe. Flera länsstyrelser anser att kommunernas brister vad gäller tillsyn över serveringstillstånd, handlar om att tillsynsfrekvensen är för låg. Vid tillståndsprovning menar flera länsstyrelser att bristerna handlar om bristande kunskap vid ekonomisk granskning.

För att få en uppfattning om kommunernas vilja till rättelse när de funnit brister har länsstyrelserna uppmanats skatta kommunens vilja.⁵ För att på ett överskådligt sätt följa detta har ett medelvärde räknats fram med utgångspunkt från länsstyrelsernas bedömningar av kommunernas vilja till rättelse. Av länsstyrelsernas bedömning i vilken utsträckning som kommunerna åtgärdat det brister som framkommit vid tillsyn 2016, är det genomsnittliga värdet inom alkoholområdet 1,9. Stockholm, Jämtland, Blekinge och Gotland har skattat kommunens vilja som mycket liten.

3. Tillsynsvägledning

Samtliga länsstyrelser har genomfört olika insatser för att stödja kommunernas tillstånds- och tillsynsverksamhet under 2016. Totalt har länsstyrelserna genomfört 89 nätverksträffar där sammanlagt 278 kommuner deltagit.

Tabell 4. Antal nätverksträffar per län och antal deltagande kommuner 2016.

Länsstyrelse	Antal nätverksträffar	Antal kommuner som deltog i nätverk
Västra Götaland	5	49
Skåne	6	33
Stockholm	11	25
Värmland	3	16
Dalarna	4	15
Västerbotten	2	10
Norrbotten	2	9
Jönköping	4	13
Östergötland	5	13
Kalmar	4	12
Örebro	4	12
Gävleborg	8	10
Västmanland	2	10
Södermanland	0	9
Jämtland	5	8
Kronoberg	4	7
Uppsala	3	8
Västernorrland	2	7
Halland	6	6
Blekinge	3	5
Gotland*	6	1
Riket	89	278

⁵ Svartalternativen för fråga om vilken utsträckning som kommunerna åtgärdat de brister som framkommit vid länsstyrelsernas tillsyn 2016 sträcker sig från skala 1-5, där 5 är mycket stor utsträckning och 1 är mycket liten utsträckning.

Länsstyrelserna beskriver att de arrangerat olika utbildningsinsatser för att öka kommunens kunskap främst inom området ekonomisk granskning. Länsstyrelserna framför i sina kommentarer att området ekonomisk granskning är en svår arbetsuppgift för kommunerna och uppgiften kräver mycket kunskap för att prövningen ska bli relevant och rättssäker. Utbildning och information om ekonomisk granskning har varit ett tema på flera av länsstyrelsernas nätverksträffar och vid utbildningsinsatser.

Länsstyrelserna framför i sina kommentarer att tillståndsprovning är det område där kommunerna behöver mest stöd. Flera länsstyrelser framför att det finns ett behov av utbildning, men även av nationell vägledning för att säkerställa en rättssäker tillståndsprovning.

Övrigt stöd som samtliga länsstyrelser arbetar med är främst råd och stöd via telefon och e-post. Tio länsstyrelser har genomfört kommunbesök som inte är tillsyn (Stockholm, Dalarna, Östergötland, Örebro, Jämtland, Kronoberg, Uppsala, Västernorrland, Halland, Gotland). Olika utbildningsinsatser har genomförts i tolv län (Västra Götaland, Stockholm, Värmland, Dalarna, Västerbotten, Östergötland, Kalmar, Jämtland, Kronoberg, Uppsala, Västernorrland, Gotland). Samordnad tematillsyn eller andra tillsynsprojekt har genomförts i åtta län (Västra Götaland, Stockholm, Värmland, Dalarna, Södermanland, Jämtland, Kronoberg, Gotland).

Sex län har genomfört andra åtgärder som till exempel uppbyggnad av en gemensam samarbetsyta (SharePoint) för länsstyrelserna och kommunerna (Södermanland, Uppsala), framtagande av nytt informationsmaterial (Västernorrland, Västra Götaland), samordnat aktörer mot bidragsfusk inom restaurangbranschen (Östergötland) genomfört en kartläggning inom alkoholområdet samt slutligen har ett län genomfört ett utbildnings- och tillsynsprojekt (Värmland).

De utbildningsinsatser som genomförts av flera länsstyrelser har under 2016 varit:

- utbildning i förvaltningslagen,
- utbildning i metoden Ansvarsfull alkoholserving till studenter,
- utbildning i marknadsföring,
- utbildning i alkohollagen för sommarpersonal,
- ansvarsfull tillståndsgivning,
- ekonomisk granskning,
- illegal alkohol,
- Isak metoden,
- förvaltningsrätt med inriktning tillsyn samt,
- metoden Ansvarsfull alkoholhandläggning.

Länsstyrelserna har totalt genomfört 70 andra sammankomster⁶ för kommunala alkoholhandläggare och andra berörda aktörer, utöver ovan nämnda nätverksträffar och utbildningsinsatser. Värmland är den länsstyrelse som arrangerat flest andra sammankomster (15), Kronoberg (8), Blekinge (6) och Gävleborg (5). Övriga län har arrangerat mellan två till tre sammankomster förutom Uppsala som inte uppgivit att de genomfört någon sådan sammankomst.

4. Länsstyrelsernas bedömning av kommunens tillsyn enligt alkohollagen.

För att få en övergripande bild av kommunernas arbete inom området har länsstyrelserna uppmanats bedöma sina kommuner enligt skalan godkänd-ej godkänd, där det senare innebär att det finns brister. Som ett stöd för bedömningen har länsstyrelserna uppmanats att använda de nationella bedömningskriterierna, som syftar till en enhetlig, transparent och förutsägbar tillsyn.

Totalt har 15 länsstyrelser svarat att de i sin alkoholtillsyn använt sig av bedömningsverktyget helt eller delvis, som ett instrument tillsammans med andra. Västra Götaland, Jönköping och Västernorrland har svarat att man inte använt sig av de nationella bedömningskriterierna och tre länsstyrelser (Gävleborg, Uppsala och Örebro) har valt att inte svara på frågan. Alla utom en av de länsstyrelser som använt sig av de nationella bedömningskriterierna anser att kriterierna har varit ett stöd vid den sammantagna helhetsbedömningen av kommunens arbete inom alkohol- och tobakslagstiftningen.

Det framgår av länsstyrelsens kommentarer att stödet kan utvecklas. Till exempel genom att vid bedömningen beakta ytterligare underlag från den operativa tillsynen över kommunerna. Några lyfter fram behovet av verksamhetstillsyn för att överhuvudtaget kunna göra en bedömning.

---

⁶ Här menas andra sammankomster än tidigare nämnda nätverksträffar för kommunala alkoholhandläggare.

Tabell 5. Länsstyrelsernas bedömning av kommunernas alkoholtillsyn 2016.

Länsstyrelse	Ant. Kommuner	Godkända	Ej godkända
Västra Götaland	49	21	28
Skåne	33	14	19
Stockholm	26	25	1
Värmland	16	12	4
Dalarna	15	7	8
Västerbotten	15	0	15
Norrbottn	14	-	-
Jönköping	13	4	9
Östergötland	13	7	6
Kalmar	12	11	1
Örebro	12	11	1
Gävleborg	10	-	10
Västmanland	10	5	5
Södermanland	9	7	2
Jämtland	8	7	1
Kronoberg	8	7	1
Uppsala	8	4	4
Västernorrland	7	-	-
Halland	6	0	6
Blekinge	5	5	-
Gotland	1	1	0
Riket	290	148	121

Tobak

1. Organisation

Redovisning av årsarbetskrafter visar sammanlagda uppgifter vad avser finansiering via länsstyrelsernas egna medel och utvecklingsmedel förstärkt tillsyn. Under 2016 hade länsstyrelserna sammanlagt tio årsarbetskrafter för arbetet med tillsyn enligt tobakslagen och den genomsnittliga årsarbetskraften per länsstyrelse var 0,48 (där 1,0 motsvarar en heltidstjänst).

Samtliga län använde sig av tillsynsplaner och i 14 län var dessa beslutade på ledningsnivå. Tillsynsplanerna följs upp kontinuerligt varje år och i sex län skedde uppföljningen två eller fler gånger per år. Vid tillsyn 2016 använde 20 länsstyrelser standardiserade tillsynsprotokoll, d.v.s. ett förtryckt formulär eller mall.

Tabell 6. Årsarbetskrafter (åa) per länsstyrelse och tillsynsplan beslutad på ledningsnivå 2016.

Länsstyrelse	Antal kommuner i länet	Årsarbetskrafter	Tillsynsplan ledningsbeslut
Västra Götaland	49	0,86	nej
Skåne	33	1	ja
Stockholm	26	1,5	ja
Värmland	16	0,35	ja
Dalarna	15	0,5	ja
Västerbotten	15	0,6	nej
Norrbottn	14	0,5	nej
Jönköping	13	0,38	ja
Östergötland	13	0,5	ja
Kalmar	12	0,15	nej
Örebro	12	0,7	ja
Gävleborg	10	0,3	nej
Västmanland	10	0,48	nej
Södermanland	9	0,29	ja
Jämtland	8	0,5	ja
Kronoberg	8	0,3	ja
Uppsala	8	0,21	nej
Västernorrland	7	0,24	ja
Halland	6	0,35	ja
Blekinge	5	0,26	ja
Gotland	1	0,06	ja
Riket	290	10,03	

2. Operativ tillsyn

Av landets 290 kommuner har 202 kommuner tillsynats under 2016 i någon utsträckning, av totalt 20 länsstyrelser. Här avses allt från tillsyn av enskilda ärenden/beslut till en mer omfattande tillsyn av kommunens hela tillsynsverksamhet. Länsstyrelserna har under året genomfört hel verksamhetstillsyn (inkluderat kommunens tillsynsverksamhet av både detaljhandel med tobaksvaror och rökfria miljöer) i 82 kommuner. Utöver detta har länsstyrelserna även tillsynat totalt 58 nämnder vad avser kommunens tillsynsverksamhet för endast ett av tillsynsområdena detaljhandel eller rökfria miljöer. Gällande tillsynsområdet detaljhandel med tobaksvaror har 45 nämnder tillsynats samt 13 nämnder inom området rökfria miljöer. Länsstyrelserna granskade under 2016 totalt 253 kommunala ingripandebeslut och/eller enskilda ärenden, se tabell 7.

Tabell 7. Länsstyrelsernas operativa tillsyn 2016.

Länsstyrelse	Antal kommuner som tillsynats i någon utsträckning	Antal kommuner där hela verksamheten tillsynats	Antal nämnder där endast ett verksamhetsområde tillsynats		Antal enskilda beslut och ärenden som tillsynats
			Detaljhandel tobak	Rökfria miljöer	
Västra Götaland	22	21	-	1	0
Skåne	33	9	2	0	40
Stockholm	26	3	15	2	3
Värmland	11	8	3	0	3
Dalarna	5	5	0	0	0
Västerbotten	15	7	0	0	55
Norrbottnen	3	3	0	0	0
Jönköping	8	0	8	0	0
Östergötland	5	2	1	2	1
Kalmar	1	1	-	-	0
Örebro	12	0	5	0	0
Gävleborg	2	1	-	1	3
Västmanland	5	5	0	0	0
Södermanland	8	2	0	0	42
Jämtland	8	4	4	-	80
Kronoberg	4	4	0	0	0
Uppsala	8	4	-	-	20
Västernorrland	-	-	-	-	-
Halland	3	0	3	0	0
Blekinge	2	2	0	0	0
Gotland	1	1	1	1	1
Riket	202	82	45	13	253

Femton länsstyrelser uppger att de funnit brister hos kommunen vid tillsyn under 2016. Av de tillsynade kommunerna fanns brister hos 46 kommuner som ledde till kritik från länsstyrelserna samt hos fem kommuner sådana brister att det ledde till allvarlig kritik. Hos 39 kommuner upptäcktes övriga brister, dock inte av den karaktären att de ledde till kritik. I fem län (Gotland, Gävleborg, Kronoberg, Jämtland och Västmanland) redovisas inga brister hos kommunen.

Tabell 8. Antal kommuner per län som vid tillsyn haft brister 2016.

Länsstyrelse	Antal kommuner som vid tillsyn 2016 haft		
	brister	brister som ledde till kritik	brister som ledde till allvarlig kritik
Västra Götaland	1	20	-
Skåne	-	9	-
Stockholm	3	3	0
Värmland	1	-	-
Dalarna	2	2	1
Västerbotten	7	7	2
Norrbotten	2	-	1
Jönköping	2	-	-
Östergötland	3	1	1
Kalmar	1	-	-
Örebro	6	1	-
Gävleborg	-	-	-
Västmanland	-	-	-
Södermanland	4	2	0
Jämtland	-	-	-
Kronoberg	-	-	-
Uppsala	3	-	-
Västernorrland	-	-	-
Halland	2	1	0
Blekinge	2	-	-
Gotland	-	-	-
Riket	39	46	5

På frågan inom vilket område som länsstyrelserna bedömer att de flesta bristerna återfinns uppger åtta (Blekinge, Halland, Jönköping, Kalmar, Södermanland, Värmland, Örebro och Östergötland) tillsyn av detaljhandel med tobaksvaror, och sju (Dalarna, Norrbotten, Skåne, Stockholm, Uppsala, Västerbotten och Västra Götaland) tillsyn av rökfria miljöer.

Länsstyrelserna framför att bristerna på båda områdena, tillsyn av detaljhandel med tobaksvaror och rökfria miljöer, framför allt beror på låg tillsynsfrekvens. Det vill säga att kommunerna inte utför tillsyn i tillräcklig omfattning. Kommunens tillsyn av rökfria miljöer beskrivs av några länsstyrelser som nästintill obefintlig. Två länsstyrelser påtalar även bristande dokumentation.

För att få en uppfattning om kommunernas vilja till rättelse när de funnit brister har länsstyrelserna uppmanats skatta kommunens vilja.⁷ För att på ett överskådligt sätt följa detta har ett medelvärde räknats fram med utgångspunkt från länsstyrelsernas bedömningar av kommunernas vilja till rättelse. Av länsstyrelsernas bedömning i vilken utsträckning som kommunerna åtgärdat de brister som framkommit vid tillsyn 2016 är det genomsnittliga värdet 2,6 inom tobaksområdet.

---

⁷ Svartalternativen för fråga om vilken utsträckning som kommunerna åtgärdat de brister som framkommit vid länsstyrelsens tillsyn 2016 sträcker sig från skala 1-5, där 5 är mycket stor utsträckning och 1 är mycket liten utsträckning.

3. Tillsynsvägledning

Samtliga 21 länsstyrelser organiserade under 2016 nätverksträffar för kommunala tobakshandläggare. Med nätverk menas här forum för kompetenshöjande insatser, erfarenhetsutbyte eller liknande för kommunala handläggare som arbetar med tillsyn enligt tobakslagen. Länsstyrelserna anordnade totalt 75 nätverksträffar under året med representation från 264 kommuner. I 15 län ingick även kommunala handläggare vilka arbetar med tillsyn över rökfria miljöer i samma nätverk.

Tabell 9. Antal nätverksträffar per län, antal deltagande kommuner och kommunala representanter från området rökfria miljöer 2016.

Länsstyrelse	Antal nätverksträffar anordnade	Antal deltagande kommuner i nätverket	Representation av handläggare som arbetar med rökfria miljöer i nätverket
Västra Götaland	5	49	ja
Skåne	6	33	ja
Stockholm	10	26	ja
Värmland	2	13	ja
Dalarna	4	11	ja
Västerbotten	1	10	ja
Norrbottn	1	6	ja
Jönköping	2	13	nej
Östergötland	3	13	nej, men länsstyrelsen når dem via annat nätverk
Kalmar	2	12	ja
Örebro	1	12	nej, men länsstyrelsen når dem via annat nätverk
Gävleborg	8	7	nej, men länsstyrelsen når dem via annat nätverk
Västmanland	3	10	ja
Södermanland	1	7	ja
Jämtland	6	8	ja
Kronoberg	2	7	ja
Uppsala	3	8	nej
Västernorrland	3	7	ja
Halland	1	6	nej, men länsstyrelsen når dem via annat nätverk
Blekinge	1	5	ja
Gotland	10*	1	ja
Riket	75	264	

*Länsstyrelsen Gotland samarbetar med länsstyrelsen Stockholm, därav samma uppgift vad gäller antalet anordnade nätverksträffar.

Utöver nämnda nätverksträffar lämnar länsstyrelserna råd och stöd till kommunerna. Samtliga 21 länsstyrelser har under 2016 lämnat råd och stöd via telefon och e-post. Sex länsstyrelser genomförde kommunbesök (ej tillsynsbesök) i stödjande syfte och totalt genomfördes 22 sådana besök. Sju länsstyrelser samordnade tematillsyner eller andra tillsynsprojekt. Sju länsstyrelser genomförde utbildningar med huvudsaklig inriktning på ändringar i tobakslagen, men även rökfria skolgårdar. Fyra länsstyrelser genomförde kartläggningar, där tre kartlade efterlevnad av rökfria miljöer och en kontrollköp med fokus på ålderskontroll. Sex länsstyrelser redovisar även andra åtgärder som exempelvis uppbyggnad av gemensam samarbetsyta (SharePoint) för länsstyrelse och kommun samt insatser och material rökfria skolgårdar. Flera länsstyrelser samarbetar vad gäller vägledande insatser, exempelvis utbildningar.

Ett resultat av länsstyrelsernas tillsyn och rådgivning är länsstyrelsernas bedömning inom vilka områden som kommunerna har särskilt behov av vägledning. Här omnämns rökfria miljöer och/eller lokaler övergripande av 17 länsstyrelser, och skolgårdar specifikt av nio, som områden där kommunerna har särskilt behov av tillsynsvägledning. Märkning av tobaksvaror (12) och användande av administrativa sanktioner (10) är de områden som får flest specifika omnämmanden vad gäller tillsynsvägledningsbehov.

Länsstyrelserna ska enligt tobakslagen främja samverkan mellan tillsynsmyndigheter och mellan tillsynsmyndigheter och andra. Samtliga länsstyrelser har under 2016 främjat sådan samverkan. De aktörer som omnämns mest i detta sammanhang är kommunala tobakshandläggare (19), kommunala ANDT-samordnare (18), Polismyndigheten (17), Skatteverket (17), kommunala alkoholhandläggare (15) och skolpersonal (12).

Länsstyrelserna har arrangerat totalt 69 sammankomster⁸ för kommunala tobakshandläggare och andra berörda aktörer. I arbetet med att främja samverkan i länet lyfter länsstyrelserna särskilt behov av utvecklad samverkan mellan kommunen och polisen vad gäller tillsynsområdet detaljhandel med tobaksvaror. Utöver ovan nämnda lyfts även Skatteverket och Tullverket fram av några länsstyrelser som viktiga aktörer. På tillsynsområdet rökfria miljöer är det huvudsakligen kommunens tillsynsverksamhet och skolan som har behov av en utvecklad samverkan.

---

⁸ Här menas andra sammankomster än tidigare nämnda nätverksträffar för kommunala tobakshandläggare.

4. Länsstyrelsernas bedömning av kommunens tillsyn enligt tobakslagen.

Länsstyrelserna har uppmanats att bedöma sina kommuner enligt kategorierna godkänd respektive ej godkänd, där det senare innebär att det finns brister. För att genomföra bedömningen har länsstyrelserna uppmanats att som en del av sin bedömning, använda de utarbetade nationella bedömningskriterierna för en enhetlig, transparent och förutsägbar tillsyn. För att kommunens tillsynsverksamhet ska bedömas som godkänd ska de lagstadgade kraven enligt kriterierna vara uppfyllda. Resultatet ska ge en bild över hur kommunens verksamhet inom tobaksområdet har fungerat under året.

Av totalt 290 kommuner bedöms 115 kommuner som godkända och 163 kommuner som ej godkända. Tolv kommuner är inte bedömda varav åtta kommuner finns i Uppsala län och fyra i Norrbottens län.

Tabell 10. Länsstyrelsernas bedömning av kommunernas tillsyn 2016.

Länsstyrelse	Antal kommuner i länet	Godkända	Ej godkända
Västra Götaland	49	15	34
Skåne	33	0	33
Stockholm	26	15	11
Värmland	16	10	6
Dalarna	15	8	7
Västerbotten	15	1	14
Norrbotten	14	2	8
Jönköping	13	7	6
Östergötland	13	2	11
Kalmar	12	11	1
Örebro	12	11	1
Gävleborg	10	8	2
Västmanland	10	3	7
Södermanland	9	3	6
Jämtland	8	6	2
Kronoberg	8	6	2
Uppsala	8	-	-
Västernorrland	7	1	6
Halland	6	0	6
Blekinge	5	5	-
Gotland	1	1	-
Riket	290	115	163

Av de kommuner som blivit bedömda som ej godkända, framkommer att bedömningen huvudsakligen grundar sig på brister i form låg eller obefintlig tillsynsfrekvens, och då specifikt på området rökfria miljöer. Andra områden där kommunerna brister är arbetet med anmälan och egenkontroll (detaljhandel) samt handläggning och dokumentation.

Totalt svarar 16 länsstyrelser att de utgått från de nationella bedömningskriterierna för sin bedömning, helt eller delvis. De flesta använder sig av underlag från verksamhetstillsyner hos kommuner och annan löpande granskning som skett under året samt kommunernas svar i länsrapportsenkäten. Fyra länsstyrelser uppger att de inte utgått från bedömningskriterierna. Två av dessa uppger att de endast använder resultat från verksamhetstillsyn hos kommunerna för sin bedömning.

Av de 16 länsstyrelser som utgått från kriterierna anser 13 att de varit ett stöd för sin bedömning av kommunerna. Flera menar att det inte är tillräckligt, utan lyfter fram behovet av ett heltäckande underlag från genomförda verksamhetstillsyner för en bedömning.

På tobaksområdet lyfts även fram en orättvisa i helhetsbedömningen eftersom de huvudsakliga tillsynsområdena, detaljhandel och rökfria miljöer, är förlagd på olika nämnder inom kommunen. Till exempel kan en kommun bedömas som ej godkänd till följd av brister i tillsyn av rökfria miljöer, trots att tillsynen över detaljhandeln är välfungerande.

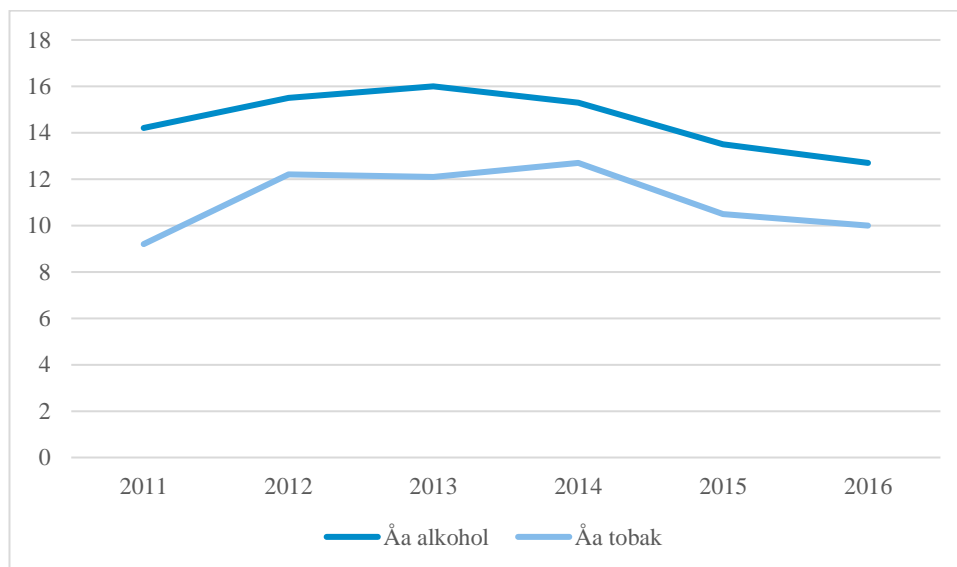
Jämförande statistik 2011-2016

För att visa hur utvecklingen inom alkohol- och tobakstillsynsområdet sett ut de senaste åren har vi valt att redovisa jämförande statistik från 2011. Vid denna tidpunkt skedde några större förändringar. Det tillkom en ny alkohollag samtidigt som ändringar i tobakslagen genomfördes och den första ANDT-strategin beslutades för perioden 2011-2015. I denna del av rapporten visas några valda jämförelser.

I länsrapportsenkäten ställs årligen frågan om hur många årsarbetskrafter länsstyrelsen avsatt för arbete med tillsyn enligt alkohollagen respektive tobakslagen. Arbetstiden mäts i årsarbetskrafter, där 1,0 årsarbetskraft motsvarar en heltidstjänst och 0,5 årsarbetskraft en halvtidstjänst. Här redovisas länsstyrelserna sammanlagda uppgifter för årsarbetskrafterna, det vill säga finansiering via både egna medel och utvecklingsmedel för förstärkt tillsyn.

Av diagrammet nedan framgår att det inom alkoholområdet skett en minskning av totalt antal årsarbetskrafter hos länsstyrelserna under den aktuella perioden, från 14,2 Åa till 12,7 Åa. Inom tobaksområdet hade länsstyrelserna 2011 totalt drygt nio heltidstjänster som arbetade med tillsyn enligt tobakslagen. De följande tre åren skedde en ökning till knappt 13 heltidstjänster 2014, därefter har årsarbetskrafterna minskat de sista två åren. Under 2016 hade länsstyrelserna sammanlagt tio heltidstjänster på tobaksområdet.

Figur 3. Totalt antal årsarbetskrafter (åa) hos länsstyrelserna för arbete med alkohol- och tobakstillsyn 2011-2016.

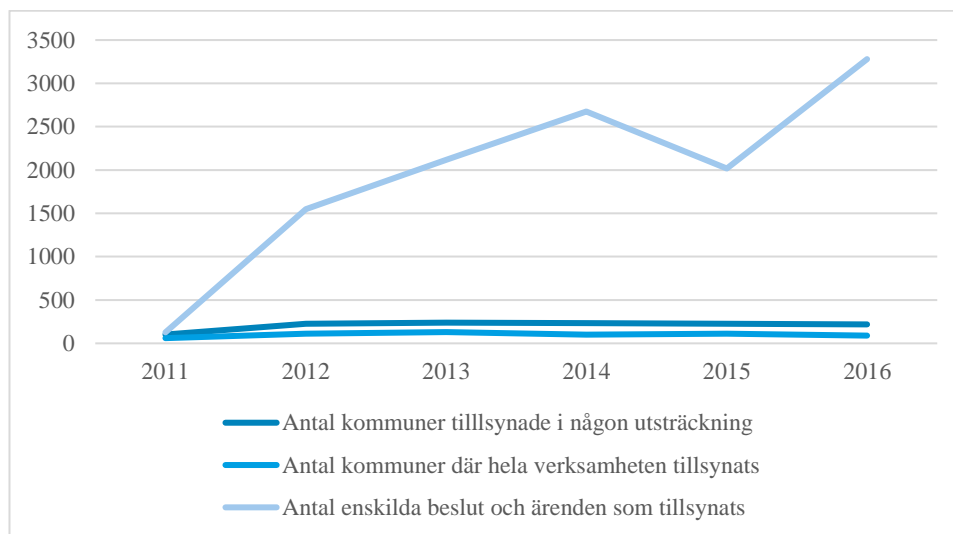

Det totala antalet kommuner som tillsynats i någon utsträckning har ökat inom alkoholområdet från 102 för år 2011 till 220 för 2016. Det har dock skett en minskning de senaste tre åren, från 239 kommuner tillsynades i någon utsträckning.

Andelen hela verksamhetstillsyner för perioden har ökat från 60 verksamhetstillsyner 2011 till 88 verksamhetstillsyner 2016. Även för denna tillsynskategori noterades den högsta andelen för alkoholområdet 2013 då 130 hela verksamhetstillsyner genomfördes. Därefter har antalet minskat till 88 verksamhetstillsyner 2016. För att visa på sambandet mellan antal kommuner tillsynade i någon utsträckning och länsstyrelsernas tillsynsinsatser har vi i figurerna nedan (figur 4 och 5) valt att ta med både antal tillsynade kommuner och antal tillsynade enskilda kommunala beslut/ärenden.

Figur 4. Antal kommuner och antal enskilda beslut/ärenden som tillsynats (alkohol) 2011-2016.

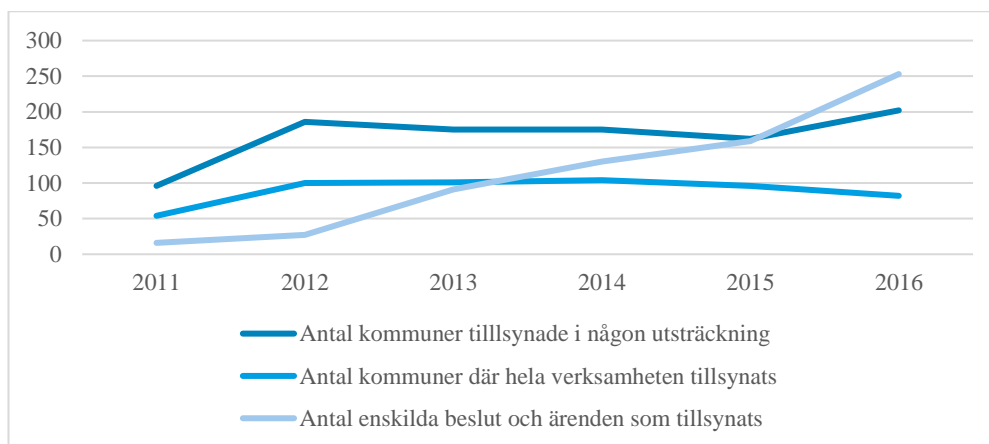
Samtidigt som en minskning av resurser och tillsyn skett inom alkoholområdet har antalet stadigvarande serveringstillstånd till allmänheten och slutna sällskap per län, under samma period ökat i samtliga län från totalt 15 106 till 17 047 år 2016 en ökning med 1941 serverings tillstånd (12,9 %), se bilaga 2.

Tabell 11. Totalt antal serveringstillstånd i riket 2011-2016.

Årtal	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Riket	15106	15638	16156	16574	16840	17047

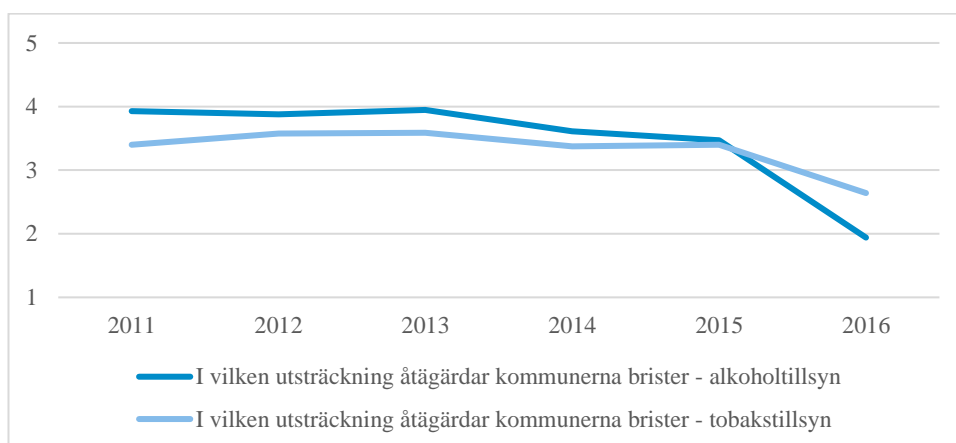
För tobaksområdet ser utvecklingen för den operativa tillsyn ut på liknande sätt som för alkoholområdet. Antal tillsynade kommuner där länsstyrelserna genomfört hel verksamhetstillsyn har minskat sedan 2014, då 104 kommuner tillsynades. Därefter har antalet succesivt minskat till 82 för 2016. Länsstyrelsernas granskning av kommunala enskilda ingripandebeslut och ärenden har dock ökat under hela perioden, se figur 5.

Figur 5. Antal kommuner och antal enskilda beslut/ärenden som tillsynats (tobak) 2011-2016.

Ett sätt att mäta kommunernas följsamhet är att låta länsstyrelserna skatta kommunernas vilja till rättelse när brister påtalats vid tillsyn. För att på ett överskådligt sätt följa utvecklingen har ett medelvärde räknats fram med utgångspunkt från länsstyrelsernas bedömning av kommunernas vilja till rättelse. Länsstyrelserna har vid sin bedömning instruerats att gradera följsamheten genom att använda en skala från 1-5, där 1 innebär mycket liten utsträckning att vidta åtgärder till rättelse och 5 innebär att kommunen i mycket stor utsträckning genomför rättelse. Figur 6 nedan visar att det inom båda områdena skett en minskning.

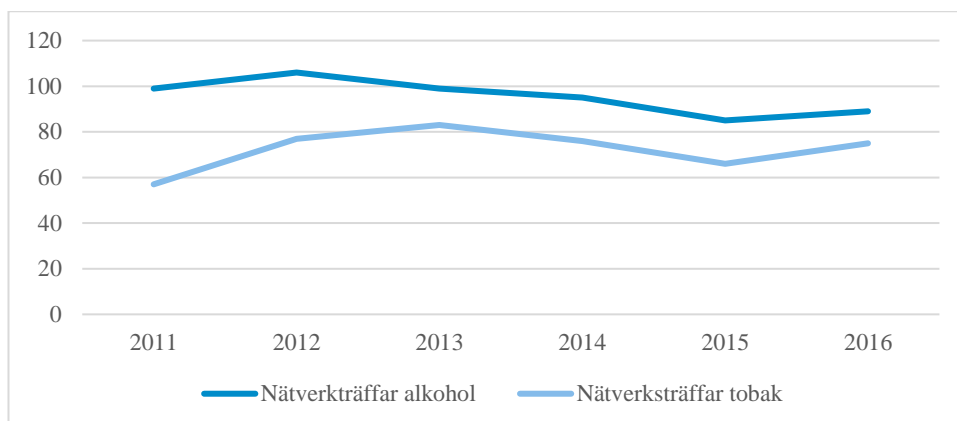
Figur 6. Medelvärde på vilken utsträckning som länsstyrelserna bedömer att kommunerna åtgärdar brister som framkommit vid alkohol- och tobakstillsyn 2011-2016. (skala 1-5, 5= mycket stor utsträckning, 1=mycket liten utsträckning)

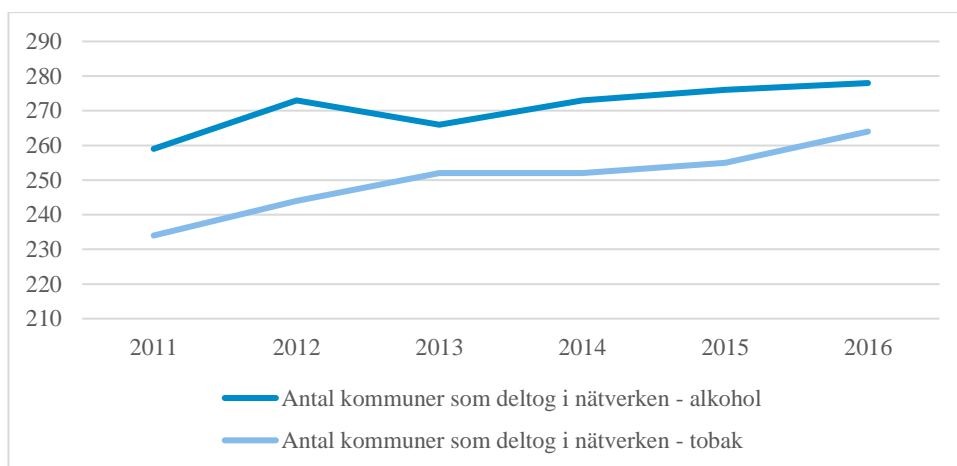
Nedan visas några jämförande uppgifter om länsstyrelsernas vägledande insatser, antal nätverksträffar för kommunala handläggare samt andra sammankomster för kommunala handläggare och andra berörda aktörer som länsstyrelserna anordnat.

Jämfört med 2015 så kan en viss ökning ses vad gäller antalet nätverksträffar och andra sammankomster anordnade av länsstyrelserna både inom alkohol och tobaksområdet. Antalet kommuner som deltog i de arrangerade nätverksträffarna har ökat inom båda områdena, se figur 7.

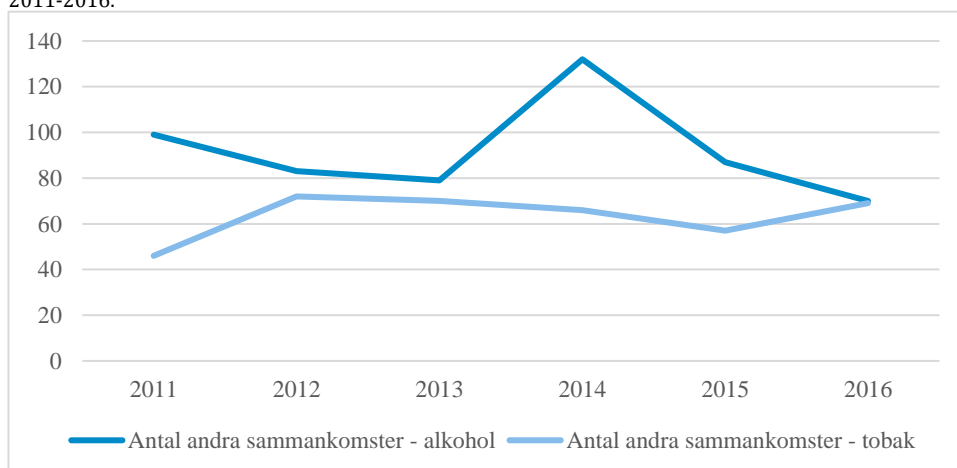
Figur 7. Antal nätverksträffar inom alkohol- och tobaksområdet 2011-2016.

Figur 8. Antal kommuner som deltog i nätverksträffar arrangerade av länsstyrelserna på alkohol- och tobaksområdet 2011-2016.

Figur 9. Antal andra sammankomster inom alkohol- och tobaksområdet som länsstyrelserna arrangerat 2011-2016.

Diskussion

Hur har länsstyrelserna utövat sin tillsyn under 2016?

I årets redovisning vill Folkhälsomyndigheten lyfta fram vikten och betydelsen av tillräcklig bemanning och struktur för att arbetet med alkohol- och tobakslagstiftningen ska ske med hög kvalitet.

Regeringen framhåller att en effektiv tillsyn förutsätter ett strukturerat arbete enligt en tillsynsplan, regelbundna tillsynsbesök och användande av sanktioner när så är befogat.⁹ Positivt i sammanhanget är att samtliga länsstyrelser har en tillsynsplan som följs upp kontinuerligt och de flesta som genomförde tillsyn under 2016 har använt sig av standardiserade tillsynsformulär både inom alkohol- och tobaksområdet.

Länsstyrelserna använder sig av en metod kallad Sveriges länsstyrelser utvecklar alkohol- och tobakstillsyn (SLATT¹⁰), när de genomför sin tillsyn. Att länsstyrelserna samordnar tillsynen enligt en gemensam modell skapar förutsättningar för en enhetlig och transparent och mer effektiv tillsyn vilket Folkhälsomyndigheten ser positivt på.

Folkhälsomyndigheten konstaterar att resurserna för tillsynen minskat hos länsstyrelserna totalt sett. Utöver de kommuner som varje länsstyrelse har att granska ses en ökning av mängden serveringstillstånd. Antalet serveringstillstånd i landet har sedan 2011 ökat med 12,9 procent samtidigt som antalet årsarbetskrafter minskat de senaste tre åren. Inom alkoholområdet har både antal kommuner som tillsynats i någon utsträckning och antalet hela verksamhetstillsyner minskat de senaste åren.

För tobaksområdet kan vi se att det totala antalet årsarbetskrafter för tillsyn successivt ökade under åren 2011-2014, men har därefter minskat på samma sätt som inom alkoholområdet.

Inom tobaksområdet har antalet kommuner som tillsynats i någon utsträckning ökat, men antalet hela verksamhetstillsyner har däremot minskat. Den mer tidskrävande tillsynsformen, tillsyn av kommunens hela tillsynsverksamhet, har successivt minskat sedan 2014. Däremot så har den mindre tidskrävande tillsynen av enskilda kommunala ingripandebeslut/ärenden ökat. Detta förklarar också ökningen av antalet kommuner tillsynade i någon utsträckning, eftersom det även inkluderar mindre insatser i form av exempelvis granskning av enskilda ingripandebeslut.

---

⁹ Regeringens proposition 2009/10:207. *Olovlig tobaksförsäljning*. Stockholm: Regeringen.

¹⁰ Sveriges länsstyrelser utvecklar alkohol- och tobakstillsynen (SLATT). Länsstyrelsegemensamt utvecklingsarbete 2011 med stöd av utvecklingsmedel Förstärkt tillsyn förmedlade av Statens Folkhälsoinstitut, Dnr 02175-2011.

Folkhälsomyndighetens konstaterar att länsstyrelsernas arbetsinsats avseende operativ tillsyn enligt både alkohollagen och tobakslagen minskat under 2016. Minskningen antas här till viss del hänga ihop med minskade avsatta resurser hos länsstyrelserna.

De flesta länsstyrelser har en uppbyggd struktur för stöd till kommunerna för erfarenhetsutbyte och kunskapsstöd. Ett flertal länsstyrelser har även samverkat i de tillsynsvägledande insatserna. Det totala antalet anordnade nätverksträffar och andra sammankomster för kommuner och berörda aktörer har sedan 2013/2014 minskat inom både alkohol och tobak. På tobaksområdet kan vi dock se en liten ökning det senaste året. En förklaring till ökningen är kommunernas ökade behov av vägledning med anledning av ändringar i tobakslagen vilka trädde ikraft 20 maj 2016. Förklaringen styrks även av innehållet i de utbildningar som länsstyrelserna arrangerade för kommunala tobakshandläggare.

Vad blev resultatet av länsstyrelsernas tillsynsarbete?

Den operativa tillsynen inom både alkohol- och tobaksområdet visar att det finns brister inom den kommunala tillsynsverksamheten. Framst framkommer att bristerna avser för låg tillsynsfrekvens samt bristande handläggning och dokumentation. Kommunerna verkar under 2016 varit mindre benägna än tidigare år att åtgärda de brister som länsstyrelserna påtalat. Uppgifterna om kommunernas benägenhet till rättelse vilar på en generell bedömning hos respektive länsstyrelse, men trenden visar ändå en minskning inom båda områdena. Förklaringen till detta kan bero på flera faktorer och Folkhälsomyndigheten följer utvecklingen.

När det gäller tillsynsvägledning har antalet kommuner som deltar i nätverksträffar däremot ökat inom både alkohol- och tobaksområdet, vilket är positivt för att främja en effektiv, samordnad och likvärdig tillsyn i hela landet.

Länsstyrelserna ser ett särskilt behov av utvecklingsarbete vad gäller samverkan mellan kommunen och polisen. I vissa län är polisen aktiv på området, men här finns ett utvecklingsbehov. På området rökfria miljöer uttrycker länsstyrelserna ett särskilt behov att kommunen utvecklar samverkan med skolorna för att öka efterlevnaden av rökförbudet på skolgården.

En förutsättning för en hög kvalitet i tillsynsarbetet är att tillsynshandläggare har kunskaper om förvaltningslagstiftning, ekonomisk granskning samt tillsynsmetodik vid operativ tillsyn för att nämna några områden. Av de redovisade svar och kommentarer som lämnats av länsstyrelserna kan Folkhälsomyndigheten konstatera att det finns ett behov av grundläggande kunskap inom tillsynsområdet. Önskemål och behov av kunskap och vägledning går alltså utöver alkohollagen och tobakslagen. På tobaksområdet lyfts även behov av vägledning kopplat till ändringar i tobakslagen. Folkhälsomyndigheten ser inte att myndighetens lagstadgade uppdrag att tillsynsvägleda även omfattar att utbilda i förvaltningsrättslig lagstiftning.

Folkhälsomyndigheten menar att varje myndighet har ett ansvar för att tillgodose att den personal som verkar inom området har den kunskap som uppgiften kräver. Det noteras att länsstyrelserna har utvecklingsmedel som kan användas för de behov som finns inom området.

Hur har länsstyrelserna bedömt kommunernas tillsynsarbete?

Av länsstyrelsernas bedömning inom alkoholområdet framgår att 42 procent inte är godkända. På tobaksområdet är antalet ej godkända kommuner högre, 62 procent. Resultaten visar på ett behov av en ökad prioritering inom alkohol- och tobaksområdet. Ökade insatser och fördjupad kunskap på lokal nivå krävs för att uppnå en godtagbar nivå på tillsynsarbetet.

Av länsstyrelsernas kommentarer och synpunkter på de nationella bedömningskriterierna framgår, att några län inte använder kriterierna på det sätt de är tänkta att användas. Det vill säga som ett stöd och komplement vid bedömning av kommunernas alkohol- och tobakstillsyn. Några länsstyrelser använder sig endast av verksamhetstillsyner som underlag för sin årliga bedömning, även om tillsynen genomfördes något år tidigare. Konsekvensen blir då att den årliga bedömningen av kommunerna inte är jämförbara. Folkhälsomyndigheten noterar att de flesta länsstyrelserna använder sig av, och är positiv till det stöd som bedömningskriterierna bedöms kunna erbjuda.

Bilagor

1. Frågeställningar

Hur har länsstyrelserna utövat sin tillsyn?

- Antal årsarbetskrafter per län (av egna medel)
- Antal årsarbetskrafter per län (utvecklingsmedel Förstärkt tillsyn för tillsyn enligt alkohol- respektive tobakslagstiftningen)
- Används tillsynsplan för alkohol- respektive tobaksområdet
- Om ja, är planen beslutad i myndighetens ledning samt frekvens av uppföljning av planen
- Används standardiserade tillsynsformulär

Hur ser resultatet av länsstyrelsernas tillsyn ut?

- Antal kommuner (per län) som tillsynades i någon omfattning
- Antal kommuner där länsstyrelserna genomförde tillsyn av kommunens hela tillsynsverksamhet på alkohol- respektive tobaksområdet
- Antal nämnder där länsstyrelserna genomförde verksamhetstillsyn över endast ett av tillsynsområdena på tobaksområdet (detaljhandel tobak och rökfria miljöer) respektive alkoholområdet (detaljhandel folköl samt tillståndsprövning och alkoholserving)
- Antal enskilda kommunala ingripandebeslut eller övriga tillsynsärenden som tillsynats
- Antal kommuner hade brister, brister som ledde till kritik och brister som ledde till allvarlig kritik vid tillsyn
- Tillsynsområde där de flesta bristerna återfinns inom alkohollagstiftningen (detaljhandel folköl, alkoholserving, tillståndsprövning) respektive tobakslagstiftningen (detaljhandel tobaksvaror, rökfria miljöer)
- Länsstyrelsernas bedömning i vilken utsträckning kommuner åtgärdar brister som upptäckts (5= mkt stor utsträckning, 4, 3, 2, 1=mkt liten utsträckning)
- Om nätverk för kommunala tillsynshandläggare organiserades av länsstyrelserna inom alkohol- respektive tobaksområdet
- Om ja: Antal nätverksträffar samt antal kommuner som deltog
- Om nej: fanns nätverk som organiserades av annan aktör

- Omfattning av andra sammankomster som länsstyrelserna organiserade för kommunala tillsynshandläggare och andra berörda aktörer för utbildning och erfarenhetsutbyte
- Antal andra stödande åtgärder till kommunens tillsynshandläggare samt inom vilka områden stödet gavs
- Mellan vilka tillsynsmyndigheter och andra har länsstyrelserna främjat samverkan (här: endast tillsyn enligt tobakslagen)
- Länsstyrelsernas bedömning av särskilt behov av utvecklad samverkan mellan aktörer för att förbättra efterlevnaden tobakslagen.
- Länsstyrelsernas bedömning av områden där kommunen har särskilt behov av tillsynsvägledning inom alkohol- respektive tobakslagstiftningen

Hur bedömer länsstyrelserna kommunernas tillsyn inom området?

- Antal kommuner som av länsstyrelserna bedöms som godkända respektive ej godkända avseende tillsyn enligt alkohollagen respektive tobakslagen
- Granskningsområde/en där kommunernas tillsyn brustit och resulterat i att länsstyrelserna bedömt kommunernas tillsyn som ej godkänd.

Användande av enhetliga bedömningskriterier

- Använde länsstyrelserna de nationella bedömningskriterierna som vägledning vid bedömning av kommunernas tillsyn

2. Stadigvarande serveringstillstånd per län 2011-2016

Län	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Västra Götaland	1874	1961	2028	2115	2146	2153
Skåne	1636	1708	1781	1809	1827	1882
Stockholm	3154	3274	3430	3614	3699	3756
Värmland	366	378	383	382	387	382
Dalarna	441	445	458	468	480	495
Västerbotten	311	333	350	372	384	379
Norrbottn	395	405	419	404	418	403
Jönköping	375	392	403	421	423	427
Östergötland	569	590	605	617	622	631
Kalmar	447	469	465	476	471	463
Örebro	336	356	379	377	395	410
Gävleborg	454	449	474	482	501	528
Västmanland	238	240	251	274	270	258
Södermanland	306	326	329	336	341	347
Jämtland	355	370	393	381	397	395
Kronoberg	238	245	253	250	247	261
Uppsala	399	425	435	455	449	455
Västernorrland	336	356	371	371	373	377
Halland	426	438	441	455	462	474
Blekinge	231	249	255	256	271	278
Gotland	208	217	240	245	262	277
Riket	15106	15638	16156	16574	16840	17047

Folkhälsomyndigheten

Solna Nobels väg 18, SE-171 82 Solna **Östersund** Forskarens väg 3, SE-831 40 Östersund.

www.folkhalsomyndigheten.se